

EUROOPA KOHTU OTSUS

12. september 2000*

(Kutsealase pensioniskeemiga kohustuslik liitumine – Vastavus konkurentsieeskirjadele –
Kutsealase pensionifondi määratlemine ettevõtjana)

Liidetud kohtuasjades C-180/98 kuni C-184/98,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EÜ asutamislepingu artikli 177 (nüüd EÜ artikkel 234) alusel Kantongerecht te Nijmegeni (Madalmaad) esitatud eelotsusetaotlus nimetatud kohtus pooleliolevas menetluses järgmiste poolte vahel:

Pavel Pavlov ja teised

ja

Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten,

EÜ asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 (nüüd EÜ artiklid 81, 82 ja 86) tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president G.C. Rodríguez Iglesias, J.C. Moitinho de Almeida (ettekandja), kodade esimehed D.A.O. Edward, L. Sevón ja R. Schintgen, kohtunikud P.J.G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet and M. Wathelet,

kohtujurist: F.G. Jacobs,

- kohtumenetluse keel: inglise keel

kohtusekretär: vanemametnik D. Louterman-Hubeau,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten, esindaja: E.H. Pijnacker Hordijk Brüsseli advokatuurist ja C.J.J.C. van Nispen Haagi advokatuurist,
- Madalmaade valitsus, esindaja: välisministeeriumi Euroopa õiguse talituse juhataja M.A. Fierstra,
- Kreeka valitsus, esindajad: riikliku õigusnõukogu õigusnõunik V. Kyriazopoulos ja välisministeeriumi Euroopa Ühenduse õiguse talituse nõunik G. Alexaki,
- Prantsuse valitsus, esindajad: välisministeeriumi õigusosakonna talituse juhataja K. Rispal-Bellanger ja sama osakonna välisasjade sekretär C. Chavance,
- Euroopa Ühenduste Komisjon: esindajad: W. Wils ja H. van Vliet komisjoni õigustalitusest,

arvestades kohtuistungil ettekannet,

olles 11. jaanuari 2000. aasta kohtuistungil ära kuulanud Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten, Madalmaade valitsuse, Kreeka valitsuse ja Euroopa Ühenduste Komisjoni suulised märkused,

olles 23. märtsi 2000. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1. 8. mai 1998. aasta viie kohtuotsusega, mis saabusid Euroopa Kohtusse 15. mail 1998. aastal, esitas Kantongerecht te Nijmegen EÜ asutamislepingu artikli 177 (nüüd EÜ artikkel 234) alusel kolm eelotsuse küsimust EÜ asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 89 (nüüd EÜ artiklid 81, 82 ja 86). tõlgendamiseks.
2. Need kolm küsimust tekkisid viie menetluse raames, mille algatasid viis eriarsti Pavlov, Van der Schaaf, Kooyman, Weber ja Slappendel Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten (eriarstide pensionifond, edaspidi „Pensioenfonds”) vastu seoses Pavlovi ja teiste hagejate keeldumisega tasuda Pensioenfondsidele makseid eelkõige põhjendusel, et Pensioenfondsidega kohustuslik liitumine, mille alusel neilt maksete tasumist nõuti, on vastuolus asutamislepingu artiklitega 85, 86 ja 90.

Siseriiklikud õigusnormid

3. Madalmaade pensionisüsteem koosneb kolmest sambast.
4. Esimene sammas on seadusest tulenev aluspension, mida maksab riik vastavalt Algemene Ouderdomswet'ile (vanaduspensionide seadus) ja Algemene Nabestaandenwet'ile (toitjakaotuspensionide seadus). See seadusest tulenev kohustuslik skeem annab kõikidele inimestele õiguse teatud väikesele pensionile, mis ei sõltu varem tegelikult saadud tötasust. See pension arvutatakse seadusest tuleneva miinimumpalga alusel.
5. Teise samba moodustavad lisapensionid, mida makstakse seoses tasustatava töö või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemisega ning mis täiendavad enamikul juhtudel aluspensionid. Lisapensione haldavad kollektiivsete skeemide raames, mida rakendatakse teatud majandussektori, kutseala või mõne ettevõtte töötajate suhtes, tavaliselt pensionifondid, millega liitumine muudeti kohustuslikuks seadusega Wet van 29 juni 1972 betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregeling (29. juuni 1972. aasta seadus, millega kehtestatakse kutsealase pensioniskeemiga kohustusliku liitumise eeskirjad, edaspidi „BprW”) See puudutab põhikohtuasja vaidlust.

6. Kolmanda samba moodustavad individuaalsed pensioni- või elukindlustuslepingud, mis sõlmitakse vabatahtlikkuse alusel.

7. BprW artiklis 1 lõikes 1 punktis b määratletakse kutseala esindajat kui isikut, kes tegeleb kõnealusele kutsealale vastava kutsetegevusega.

8. BprW artikli 2 lõike 1 kohaselt võib sotsiaalminister ühe või enama tema meelest kutseala piisavalt esindava kutseorganisatsiooni taotlusel muuta kõnealuse kutseala esindajate asutatud kutsealase pensioniskeemiga liitumise kohustuslikuks kõikidele selle kutseala esindajatele või teatud esindajate rühmadele. Kutseorganisatsiooni taotluse ministrile peab eelnevalt avaldama ja kõik asjast huvitatud kolmandad isikud võivad esitada oma märkused. Enne otsuse tegemist võib minister konsulteerida Sociaal-Economische Raadi (majandus- ja sotsiaalnõukogu) ja Verzekeringskameriga (kindlustuskoda).

9. BprW artikli 2 lõike 2 kohaselt võib kutsealase pensioniskeemi korraldada ühel kolmest viisist:
 - (a) asutatakse kutsealane pensionifond, mis toimib ainsa skeemi rakendamise vahendina,

 - (b) asjaomase kutseala esindajaid kohustatakse kutsealase pensioniskeemi rakendamiseks sõlmima vabal valikul individuaalseid kindlustuslepinguid punktis (a) mainitud kutsealase pensionifondiga, kui see on skeemi eeskirjade kohaselt võimalik, või tegevusluba omava kindlustusandjaga;

 - (c) asutatakse pensioniskeem, mis on (a) ja (b) kombinatsioon.

10. BprW artikli 2 lõike 3 kohaselt võib kutseorganisatsioon taotleda, et selle asutatud kutsealase pensioniskeemiga liitumine muudetak kohustuslikuks, ainult siis, kui see kutseorganisatsioon asutab juriidilise isiku, mis tegutseb:
 - (a) kas pensioniskeemi rakendava pensionifondina,

(b) või järelevalveorganina, kes tagab, et asjaomase kutseala esindajad järgiksid kohustust kindlustada ennast individuaalselt vastavalt BprW artikli 2 lõike 2 punktile b,

(c) või osaliselt pensionifondina ja osaliselt järelevalveorganina.

11. BprW artikli 2 lõike 4 kohaselt kaasneb liitumiskohustusega kõikide puudutatud isikute kohustus järgida kõiki selle pädeva juriidilise isiku põhikirja ja eeskirju.

12. BprW artikli 2 lõike 6 kohaselt on pädeval ministril õigus liitumiskohustus lõpetada. Artikli 2 lõike 7 alusel lõppeb liitumiskohustus automaatselt, kui muutub fondi rahastamisalus või muudetakse selle juriidilise isiku põhikirja ja eeskirju, kui minister ei ole teatanud, et tal ei ole muudatuste tegemisele vastuväiteid. Enne otsuse tegemist võib minister konsulteerida majandus- ja sotsiaalnõukogu ja kindlustuskojaga.

13. BprW artikli 5 lõike 1 kohaselt peavad enne kui minister saab rahuldada taotluse muuta liitumine kohustuslikuks olema täidetud mitmed nõuded. Näiteks peab asjaomase kutseala esindajaid teavitama kutseorganisatsiooni kavatsusest taotleda otsust, millega muudetakse pensioniskeemiga liitumise kohustuslikuks, pensioniskeemi rahastamisaluse usaldusväärsus peab olema tõestatud kindlustusmatemaatiliste arvutustega ning pensionifondi põhikiri ja eeskirjad peavad vastama BprW-s kehtestatud nõuetele ja tagama pensionifondiga liitunute ja teiste asjast huvitatute huvide piisava kaitse.

14. BprW artikli 8 lõikes 1 täpsustatakse, mida juriidilise isiku põhikiri ja eeskirjad peavad sisaldama, nagu näiteks selle kutseala määratlus, millele pensioniskeemi kohaldatakse, juriidilise isiku valitsemistava, kindlustusvõtjate õigused ja kohustused ja nende isikute kohtlemine viis, kes kõlbelistel põhjustel keelduvad igasugusest kindlustusest.

15. BprW artikli 8 lõikes 2 täpsustatakse, mida peavad sisaldama selle juriidilise isiku põhikiri ja eeskirjad, kes tegutseb pensioniskeemi haldava pensionifondina, nagu näiteks tulude struktuur ja rahaliste vahendite investeerimine.

16. Artikli 8 lõikes 3 volitatakse pädevat ministrit võtma vastu suuniseid artikli 8 lõigetes 1 ja 2 mainitud küsimustes. Minister on võtnud vastu suunised nende isikute kohtlemiseks, kes kõlbelistel põhjustel keelduvad igasugusest kindlustusest. Need isikud võib vabastada kohustusest liituda kutsealase pensioniskeemiga, kui nad võivad tõestada, et neil ei ole ühtegi kindlustust.
17. BprW artiklites 9 ja 10 sätestatakse, mil viisil peavad kutsealased pensionifondid kogutud rahalisi vahendeid haldama. Artikli 9 kohaselt peavad pensionifondid põhimõtteliselt pensionikohustustega seotud riskid üle kandma või edasikindlustama, sõlmides lepingud kindlustusseltsidega. BprW artikli 10 kohaselt võivad küll pensionifondid erandina kogutud rahalisi vahendeid omal vastutusel valitseda ja investeerida eeldusel, et nad esitavad järelevalveorganitele majandamise kava ja kindlustusmatemaatilised arvutused, kus selgitatakse, kuidas kavatakse finants- ja kindlustusriske maandada. Majandamise kava peab kooskõlastama ka kindlustuskojaga.
18. BprW artikli 12 kohaselt peab ise oma varasid valitsev pensionifond oma raamatupidamisarvestuses näitama, et tal on piisav vara sõlmitud kindlustuslepingute alusel pensionikohustuste täitmiseks. BprW artikli 9 lõigete 2 ja 3 ja artikli 10 lõike 2 kohaselt peavad kutsealased pensionifondid regulaarsete ajavahemike tagant esitama kindlustuskojale aruandeid, mis kajastavad täielikult nende finantsseisundit ja tõestavad nendepoolset juriidiliste nõuete täitmist. Nende aruannete alusel teostab kindlustuskoda järelevalvet pensionifondide üle.
19. BprW artikli 26 kohaselt võib majandus- ja sotsiaalminister teha erandkorras erandeid BprW sätetest. Näiteks võib ta vabastada pensionifondiga liitumise kohustusest kas teatud kindlaks ajaks või määramata ajaks ning mõlemal juhul teha seda kas teatud tingimustel või tingimusteta.
20. Vastustes Euroopa Kohtu esitatud kirjalikele küsimustele väidab Madalmaade valitsus, et minister võib vabastada pensionifondiga liitumise kohustusest ainult erijuhul, kui konkreetsetel asjaoludel BprW süstemaatiline kohaldamine riivaks ebaproportsionaalselt üksikisiku huve ja kui asjaomane fond ei paku asjakohaseid alternatiivseid lahendusi. Ministrile antud õigus kohaldada sellist vabastust ei ole ettenähtud selleks, et pakkuda meedet asjaomase fondi otsuste vastu keelduda liitumiskohustusest vabastamisest.

21. BprW artikli 27 kohaselt on pensioniskeemiga liitumise kohustuse mittejärgimine karistatav.

22. BprW artiklis 31 sätestatakse, et kutsealased pensionifondid võivad tasumata kindlustusmaksete sissenõudmiseks väljastada siduvaid täitekorraldusi.

23. BprW eelnõu selgitavate märkuste kohaselt on kõnealuses seaduses sätestatud „kollektiivne pensioniskeem” ettenähtud selleks, et „pensionisaajate sissetulek peegeldaks üldist sissetulekute suurenemist”, et nooremad kutseala esindajad saaksid osaleda „vanematele kutseala esindajatele makstavatest hüvitistest tulenevate suuremate kulude maksmisel ühtsustatud sissemaksete süsteemi või selle variatsioonide kaudu” ning, „et tagada, et pensionid määrataks skeemi jõustumisele eelnenud aastate eest.” Neid eesmärke saaks saavutada ainult ühiseeskirjade abil, kui neid kohaldataks kõikidele asjaomase kutseala esindajatele.

24. Parlamendi BprW-d puudutaval arutelul väitis Madalmaade valitsus, et:

„valdkondliku pensionifondi haldamise eesmärk on luua kõikide fondiga liitunute (nii noorte kui vanade) jaoks sotsiaalsest seisukohast parim võimalik pensioniskeem. Valitsuse arvates ei oleks mõeldav, et see võiks kutsealaste pensionifondide puhul teistmoodi olla. Nagu valdkondlikke pensionifonde, ei asutata ka kutsealast pensionifondi äriettevõttena, vaid sotsiaalse eesmärgiga asutusena, mis toimib fondiga liitunute jaoks parimal võimalikul viisil nende vastastikustes sotsiaalsetes suhetes. Seega saavad ärilised kaalutlused vaevalt olla lähtekohaks.

Seega ei peaks kutseala esindajate makstavate kindlustusmaksete suurust määrama mitte selle alusel, kas nad võiksid turult leida parema ja odavama kindlustuse, vaid pigem asjaomase kutseala solidaarsusastme alusel.

...

Sellise seaduseelnõu eesmärk on seista kõikide asjaomase kutseala esindajate kui terviku huvide eest. See tähendab, et kõik kõnealuse kutseala esindajad peaksid selle pensionifondiga liituma. Kui mõnel erijuhul ei vasta see kohustus kutseala ühe või enama esindaja isiklikele

huvidele, siis tuleb seda olukorda põhimõtteliselt aktsepteerida, kuna iga isikute rühmale kohaldatav eeskirjade kogu toob kaasa üksikisikute vabaduse piirangu.

Pensionenfondi põhikiri ja eeskirjad

25. 1973. aastal asutas eriarstide kutseala esindav Landelijke Specialisten Vereniging der Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (Madalmaade Kuningriigi eriarstide riiklik meditsiiniühing, edaspidi LSV) kutsealase pensionifondi, millel on oma põhimäärus ja eeskirjad.

26. Selle põhikirja kohaselt asutati Pensionenfonds sihtasutusena. See sihtasutus on juriidiline isik BprW artikli 2 lõike 3 punkti c tähenduses, mis tegutseb osaliselt iseseisva kindlustusandjana ja osaliselt järelevalveorganina, kelle ülesanne on tagada, et selle kutseala esindajad sõlmivad isiklikud kindlustuslepingud.

27. BprW artikli 2 lõike 1 alusel 18. juuni 1973. aastal väljaantud ministrite dekreediga (Nederlandse Staatscourant 1973, lk 121) muudeti LSV taotlusel pensioniskeemiga liitumine kohustuslikuks. 31. jaanuaril 1997. aastal võttis Order van Medische Specialisten (eriarstide selts, edaspidi OMS) kutseala esindusorganina LSV üle. Madalmaade 15 000-st füüsilisest isikust ettevõtjana või palgatöötajana tegutsevast eriarstist on umbes 8000 OMS-i liikmed.

28. Pensionenfondi pensionieeskirjade artikli 1 lõike 1 kohaselt on pensiskeemiga liitunud iga eriarst, kes on kandud Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunsti eeskirjade kohaselt registrisse, elab Madalmaades, tegutseb seal eriarstina ja on alla 65 aastane..

29. Pensionieeskirjade artikli 1 lõike 2 kohaselt võivad teatud eriarstide rühmad taotleda liitumisest vabastust . Nende hulka kuuluvad eriarstid:

- kes eeldatavasti tegelevad antud kalendriaastal oma kutsealaga ainult palgatöötajatena ning kelle kui eriarstide suhtes kohaldatakse:

- (a) pensioniskeemi, mille suhtes kehtib mingi muu õigus peale Pensioen- en spaarfondsenveti (hoiupankade ja pensionifondide seadus), Wet houdende vaststelling van een regeling betreffende verplichte deelneming in een bedrijfspensioenfonds (seadus kohustuslikust liitumisest kutsealase pensionifondiga, edaspidi BPW) või BprW või üldkohaldatav haldusmeede;
- (b) pensioniskeemi, millega liitumine on BPW alusel muudetud kohustuslikuks;
- (c) kõnealusest erinevat pensioniskeemi, millega liitumine on BprW alusel kohustuslik; või
- (d) tööandja poolt enne 1972. aasta 6. maid kasutusele võetud pensioniskeemi, mis on eelnimetatud kutsealase pensioniskeemiga vähemalt samaväärne, või
- kelle sissetulek eraettevõtjana tegutsedes ei ületa teatud piirmäära.

30. Vastustes Euroopa Kohtu esitatud kirjalikele küsimustele väitsid Madalmaade valitsus ja Pensionenfonds, et pensionieeskirjade artikli 1 lõikes 2 kehtestatud tingimused on Pensionefondsile siduvad. Seega saab liitumisest vabastada põhimõtteliselt ainult selles lõigus sätestatud põhjustel.

31. Mis puudutab pädeva ministri volitusi BprW artikli 26 alusel ja Pensionefonds volitusi pensionieeskirjade artikli 1 lõike 2 alusel vabastada eriarste kohustuslikust liitumisest, siis väitis Madalmaade valitsus vastuses Euroopa Kohtu esitatud kirjalikele küsimustele, et ministri volitused liitumisest vabastada on Pensionefonds volituste ja kohustuste kõrval teisejärgulised. Minister võib sekkuda ainult siis, kui Pensionefondsil ei ole volitust vabastust anda.

32. Pensionieeskirjade artikli 44 kohaselt võib Pensionefonds juhatas erandkorras teha pensionireeglitest erandeid Pensionefondsiga liitunud teatud isikutele eeldusel, et selline erand ei piira mingil viisil teiste Pensionefondsiga liitunute õigusi. Vastavalt Pensionefonds vastusele Euroopa Kohtu esitatud kirjalikule küsimusele on pensionieeskirjade artiklis 44 eriklausel, mida kohaldatakse eriti ebaõiglasel olukorras, nagu näiteks siis, kui kindlustatu omandab pensioniõigused väga lühikese aja jooksul.

33. Vastuseks Euroopa Kohtu kirjalikule küsimusele märkis Madalmaade valitsus, et kuigi Pensionenfonds asutati eraõigusliku sihtasutusena, võib kohustuslikku liitumist ja sellest vabastamist puudutavad otsused vaidlustada esitades hagi haldusõiguse alusel. Need otsused võivad seega olla pädevale ministrile esitatud nõude objektiks ning neid võib seejärel vaidlustada halduskohtus.

Eriarstide pensioniskeem

34. Eriarstide pensioniskeemis sätestatakse:

- (a) vanaduspension, mida makstakse siis, kui kindlustatu saab 65-aastaseks;
- (b) toitjakaotuspension, mida makstakse lesele ja mis on põhimõtteliselt 70% abielupaari abielu jooksul laekunud vanaduspensionist ning mida makstakse surnud kindlustatu abikaasale;
- (c) orvupension, mis on 14% (mõlema vanema surma korral 28%) vanaduspensionist, mida makstakse surnud kindlustatu lapsele või lastele kuni nende 18 aastaseks saamiseni ja mille maksmist võib seejärel jätkata kuni lapse 27. sünnipäevani;
- (d) indekseerimine, mille abil pensioni väärtus seostatakse sissetulekute üldise suurenemisega;
- (e) tagasiulatuvad pensioniõigused, mis puudutavad perioode enne Pensionenfondsiga asutamist;
- (f) sissemaksete maksmise jätkamine Pensionenfondsiga poolt pensioniõiguste säilitamiseks, kui kindlustatu ei ole puude tõttu võimeline oma kutsealaga tegelema;

(g) täiendavad toitjakaotustoetused nende surnud kindlustatute, kes on surnud enne 65. eluaastat, leskedele ja orbudele ning mis suurenevad pöördvõrdeliselt surnud kindlustatu vanusega.

35. Pensioniskeem koosneb kahest osast. Esimene osa, aluspension, sisaldab vanaduspensioni, toitjakaotuspensioni ja orvupensioni nende nominaalväärtuses, st ilma sissetulekute üldist suurenemist väljendava toetuste indekseerimiseta. Mis puudutab aluspensioni, siis valis eriarstide ametkond BprW artikli 2 lõike 2 punktis b kirjeldatud viisi. Seega peavad selle kutseala esindajad moodustama aluspensioni sõlmides Pensionenfondsiga või volitatud kindlustusseltsiga individuaalsed kindlustuslepingud. Kindlustatud võivad oma valiku iga viie aasta järel üle vaadata ja Pensionenfonds peab tagama, et kutseala esindajad täidavad oma kindlustuskohustusi.

36. Aluspensioni kindlustust pakkuvad kindlustusseltsid peavad sõlmima Pensionenfondsiga lepingu. Pensionenfonds toimib mitmel viisil vahendajana eriarstide ja kindlustusandjate vahel. Näiteks kogub Pensionenfonds aluspensioni sissemaksid ja edastab need kindlustusandjale. Pensionenfonds ja kindlustusselts määravad aluspensioni kindlustusmaksed kindlustusmatemaatilistel alustel. Need kindlustusmaksed erinevad vastavalt kindlustatu vanusele, soole ja sissetulekutele, Pensionenfondsiga või kindlustusandja halduskuludele ja Pensionenfondsiga või kindlustusseltsi investeringutelt saadud tulule.

37. Pensioniskeemi teine osa sisaldab indekseerimise mehhanismi, tagasiulatuvaid pensioniõigusi, pensioniõiguste säilitamist puude korral ilma sissemaksid maksmata ja lisatoitjakaotustoetusi. Igal aastal kinnitatava ümberarvestuskoefitsiendi abil võimaldab indekseerimissüsteem pensione ja pensioniõigusi kohandada sissetulekute kasvule. Pensioniskeemi teise osa puhul on eriarstide ametkond valinud BprW artiklis 2 lõikes 2 punktis a kirjeldatud viisi. Neid aspekte haldab Pensionenfonds ning neid ei saa usaldada kindlustusseltsile.

38. Pensioniskeemi teise osa komponente, v.a. täiendavad toitjakaotustoetused, finantseeritakse osamaksetest, mis arvutatakse kindlustusmatemaatilistel alustel. Kuid praegu ei assigneerita kindlustusmaksid tagasiulatuvate pensioniõiguste osas, kuna Pensionenfondsiga ressursid on nende õiguste finantseerimiseks piisavad. Täiendavaid toitjakaotustoetusi finantseeritakse kindlaksmääratud keskmiste aastaste kindlustusmaksete abil.

39. Skeemis ei identifitseerita riske küsimustike või tervisekontrollide abil.
40. Pensionenfonds on mittetulundusasutus ja igasugune kasum jagatakse pensionäride ja kindlustatute vahel, suurendades nende pensioniõigusi.
41. 1997. aasta 31. detsembri seisuga oli fondis 5951 kindlustatut, 1063 endist kindlustatut ja pensioni maksti 4220 pensionäriks. Pensionäridest olid 1238 lesed, 185 orvud ja 2797 inimest said vanaduspensioni. 1997. aasta lõpus oli investeeritud kapital 6600 miljonit Hollandi kuldnat.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

42. Põhikohtuasja hagejad Pavlov jt on viis Nijmegeni haiglas töötavat eriarsti. On selge, et nad olid kohustatud Pensionenfondsiga liitumiseks olema kuni 1995. aasta lõpuni.
43. Kuid Pavlov ja teised hagejad leiavad, et alates 1. jaanuarist 1996.aastast oleks nad tulnud Pensionenfondsiga liitumiseks vabastada. Sellest kuupäevast alates on nad töötanud palgatöötajatena ning nende väitel on nad seega olnud kohustatud liituma Bedrijfspensioenfonds voor de Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangeniga (tervishoiu, psühholoogia ja sotsiaalhoolekande kutsealane pensionifond). Sel põhjusel lõpetasid Pavlov ja teised hagejad Pensionenfondsiga liitumise tasumise.
44. Pensionenfonds ei aktsepteeri seda, et Pavlov ja teised hagejad tegelevad oma kutsealaga töölepingu alusel ning on neile väljastanud täitekorraldusi võlgnetavate kindlustusmaksete tagasisaamiseks.
45. Pavlov ja teised hagejad on need täitekorraldused Kantongerecht te Nijmegenis vaidlustanud. 13. veebruari 1998. aasta vaheotsustes leidis kõnealune kohus, et võttes arvesse nende ja haigla vahelise lepingulise suhte laadi, ei saa Pavlov ja teised hagejad tugineda Pensionenfondsiga liitumiseks vabastusele.

46. Pavlov ja teised hagejad märkisid kohtumenetluses, et Pensionenfondsiga liitumise kohustus on vastuolus mitmete EÜ asutamislepingu sätetega.

47. Siseriiklik kohus märgib, et 22. oktoobri 1993. aasta otsustega Hoge Raad der Nederlanden (Madalmaade ülemkohus) juba esitas Euroopa Kohtule küsimuse, mis puudutab kutsealuse pensioniskeemiga liitumise kohustuse vastavust ühenduse õigusele, kuid Euroopa Kohus ei vastanud sellele küsimusele oma otsuses (14. detsembri 1995. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-430/93 ja C-431/93: Van Schijndel ja van Veen (EKL 1995, lk I-4705).

48. Neil asjaoludel peatas Kantongerecht te Nijmegen menetluse ja esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

1. Kui võtta arvesse eespool kirjeldatud ... BprW eesmärki, siis kas Euroopa Majandusühenduse asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses loetakse ettevõtjaks kutsealane pensionifond, millega liitumine on BprW kohaselt muudetud kõigi, ühe või enama konkreetse kutseala esindajate rühma jaoks kohustuslikuks ja mis toob selle seaduse alusel kaasa õiguslikke tagajärgi.

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas ... eriarstide kutsealase pensioniskeemiga liitumise kohustuslikuks muutmine on liikmesriigi meede, mis võtab ettevõtjate suhtes kohaldatavatelt konkurentsieeskirjadelt kasuliku mõju, või on see nii ainult teatud tingimustes ja, kui see on nii, siis millistes?

3. Kui vastus viimasele küsimusele on eitav, siis kas on mingeid muid asjaolusid, mille esinemisel on kohustuslik pensionifondiga liitumine vastuolus asutamislepingu artikliga 90, ning kui on, siis millised need asjaolud on?

49. Euroopa Kohtu presidendi 17. juuni 1998. aasta määrusega on kohtuasjad C-180/98kuni C-184/98 kirjaliku menetluse, suulise menetluse ja kohtuotsuse huvides liidetud.

Vastuvõetavus

50. Kreeka valitsus seab kahtluse alla nende küsimuste vastuvõetavuse, kuna eelotsusetaotluses ei ole siseriiklik kohus ei ole piisavalt täpselt selgitanud põhikohtuasja faktilisi ja õiguslikke asjaolusid. Kreeka valitsus väidab, et kuna siseriiklik kohus ei ole nõuetekohaselt selgitanud põhikohtuasjas vaidlustatud täiendava pensioniskeemi õiguslikke ja majanduslikke aspekte, siis ei saa Kreeka valitsus võtta nendes küsimustes seisukohta, eriti arvestades faktiliste ja õiguslike asjaolude keerukust konkurentsioiguses.
51. Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale nõuab vajadus ühenduse õiguse sellise tõlgenduse järele, mida oleks siseriiklikul kohtul tarvis, et siseriiklik kohus määratleks oma küsimusi puudutava faktilise ja õigusliku raamistiku või vähemalt selgitaks faktilisi hüpoteese, mille alusel küsimused esitati. Need nõuded kehtivad eriti teatud valdkondades, näiteks konkurents, mida iseloomustavad keerulised faktilised ja õiguslikud olukorrad (vt eelkõige 26. jaanuari 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-320/90–C-322/90: Telemarsicabruzzo jt, EKL 1993, lk I-393, punktid 6 ja 7; 14. juuli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-284/95: Safety Hi-Tech, EKL 1998, lk I-4301, punktid 69 ja 70, ning kohtuasjas C-341/95: Bettati, EKL 1998, lk I-4355, punktid 67 ja 68; 21. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-67/96: Albany (EKL 1999, lk I-5751, punkt 39 ning liidetud kohtuasjades C-115/97–C-117/97: Brentjens', EKL 1999, lk I-6025, punkt 38).
52. Eelotsusetaotluses sisalduv teave ei pea mitte ainult võimaldama Euroopa Kohtul tarvilikke vastuseid anda, vaid ka andma liikmesriikide valitsustele ja teistele asjassepuutuvatele pooltele võimaluse esitada märkusi vastavalt EÜ Kohtu põhikirja artiklile 20. Euroopa Kohtu ülesanne on teostada järelevalvet selle üle, et nimetatud võimalus oleks tagatud, võttes arvesse asjaolu, et artikli 20 kohaselt tehakse asjaomastele pooltele teatavaks vaid eelotsusetaotlus (vt eelkõige 30. aprilli 1998. aasta määrus liidetud kohtuasjades C-128/97 ja C-137/97: Testa ja Modesti, EKL 1998, lk I-2181, punkt 6, ja 11. mai 1999. aasta määrus kohtuasjas C-325/98: Anssens, EKL 1999, lk I-2969, punkt 8, ning eespool viidatud otsus kohtuasjas Albany, punkt 40 ja liidetud kohtuasjades Brentjens, punkt 39).
53. Käesoleval juhul selgub märkustest, mis liikmesriikide valitsused ja teised asjassepuutuvad pooled ning Kreeka valitsus ise on vastavalt EÜ Kohtu põhikirja artiklile 20 Euroopa Kohtule esitanud selleks, et siseriikliku kohtu eelotsusetaotlus on vastuvõetav, kuna eelotsusetaotluses esitatud teave võimaldas neil võtta seisukoha Euroopa Kohtule esitatud küsimustes.

54. Isegi juhul, kui Kreeka valitsus võis antud juhul leida, et siseriikliku kohtu esitatud teave ei võimalda neil võtta seisukohta Euroopa Kohtule esitatud küsimuste teatavate aspektide suhtes, siis seda teavet täiendavad siseriikliku kohtu poolt edastatud toimikus sisalduv materjal, kirjalikud märkused ja vastused Euroopa Kohtu esitatud küsimustele. Kogu see materjal, mis on ära toodud kohtuistungis ettekandes, edastati liikmesriikide valitsustele ja teistele asjassepuutuvatele pooltele kohtuistungiks, mille käigus nad võisid oma seisukohti täiendada (vt eespool viidatud otsus kohtuasjas Albany, punkt 43 ja liidetud kohtuasjades Brentjens', punkt 42).
55. Seega, siseriikliku kohtu edastatud teave, mida vajalikus ulatuses täiendab eespool nimetatud materjal, annab Euroopa Kohtule piisava ettekujutuse põhikohtuasja faktilisest ja õiguslikust raamistikust, et ta võiks tõlgendada ühenduse konkurentsieeskirju, lähtudes nende kohtuasjade aluseks olevast olukorrast.
56. Järelikult on esitatud eelotsuse küsimused vastuvõetavad.

Teine küsimus

57. Oma teise küsimusega, mis tuleb läbi vaadata esimesena, soovib siseriiklik kohus sisuliselt teada, kas EÜ asutamislepingu artikliga 5 (nüüd EÜ artikkel 10) ja asutamislepingu artikliga 85 on vastuolus liikmesriigi ametivõimude otsus muuta kutseala esindusorgani taotlusel liitumine kutsealase pensionifondiga kohustuslikuks.
58. Teisele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt välja selgitada, kas vaba kutseala esindusorgani tehtud otsus asutada selle kutseala esindajate jaoks pensionifond, mille ülesandeks on täiendava pensioniskeemi haldamine, ning paluda ametivõimudel muuta liitumine selle fondiga kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks, on vastuolus asutamislepingu artikliga 85.
59. Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et asutamislepingu artikli 85 lõige 1 keelab kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevuse, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust

ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires. Selle normi olulisuse tõttu sätestasid asutamislepingu autorid asutamislepingu artikli 85 lõikes 2 selgelt, et kõik selle artikli põhjal keelatud kokkulepped või otsused on algusest peale tühised.

60. Seejärel tuleb märkida, et eespool viidatud otsuses liidetud kohtuasjades Brentjens' ja 21. septembri 1999. aasta otsuses kohtuasjas C-219/97: Drijvende Bokken (EKL 1999, lk I-6121) leidis Euroopa Kohus, et teatava valdkonna tööandjate ja töötajate organisatsioonide poolt kollektiivlepingu raames tehtud otsus luua selles valdkonnas üksainus pensionifond, mille ülesandeks on täiendava pensioniskeemi haldamine, ning paluda ametivõimudel muuta liitumine selle fondiga kõikidele selle valdkonna töötajatele kohustuslikuks ei kuulu asutamislepingu artikli 85 kohaldamisalasse.

61. Pensionenfonds, Madalmaade valitsus ja komisjon väidavad, viimane küll teise võimalusena esitatud argumentides, et eelnimetatud kohtuasjades Albany, Brentjens' ja Drijvende Bokken vaidlustatud valdkondlikud pensionifondid, mille suhtes kehtivad siseriiklikud eeskirjad, ja kutsealased pensioniskeemid, mille suhtes kehtivad põhikohtuasjas vaidlustatud eeskirjad, ei erine üksteisest märkimisväärselt. Põhjused, mille alusel Euroopa Kohus leidis eespool nimetatud kohtuasjades, et ühe valdkonna tööandjate ja töötajate organisatsioonide poolt tehtud otsus luua selles valdkonnas pensionifond ning paluda ametivõimudel muuta liitumine selle fondiga kohustuslikuks ei kuulu asutamislepingu artikli 85 kohaldamisalasse, kehtivad ka samasuguse otsuse kohta, mille on teinud, nagu käesolevates kohtuasjades, vaba kutseala esindajad isegi siis, kui see otsus ei ole tehtud kollektiivlepingu raames.

62. Pensionenfonds, Madalmaade valitsuse ja komisjoni arvates on mitmed eelmises punktis mainitud otsuste põhjendused kohaldatavad ka käesolevates kohtuasjades.

63. Esiteks väidavad nad, et kõikidele vaba kutseala esindajatele kohustusliku täiendava pensioniskeemi kasutuselevõtmine on kooskõlas EÜ asutamislepingu artikli 3 punktidega g ja i (nüüd muudetuna EÜ artikli 3 lõige 1 punkt g ja j), mille kohaselt hõlmab ühenduse tegevus mitte ainult „süsteemi, mis tagab, et konkurentsi siseturul ei kahjustata” vaid ka „sotsiaalpoliitikat”, ja EÜ asutamislepingu artikliga 2 (nüüd muudetuna EÜ artikkel 2), milles sätestatakse, et ühenduse ülesanne on eelkõige „edendada majandustegevuse harmoonilist ja tasakaalustatud arengut” ning „tööhõive ja sotsiaalkaitse kõrget taset”.

64. Teiseks, põhikohtuasjas vaidlustatud täiendav pensioniskeem võeti kasutusele asjaomase kutseala esindajate esindusorgani taotlusel peale kollektiivlääbirääkimisi.
65. Kolmandaks, kutseala esindajate esindusorgani otsusel võtta kasutusele selline täiendav pensioniskeem ja muuta liitumine sellega kohustuslikuks on sama sotsiaalne eesmärk, mis eelnimetatud kohtuasjades Albany, Brentjens' ja Drijvende Bokken kahtluse alla seatud lepingu puhul, s.o. kindlustada kõikidele kutseala esindajatele teatud pensioni tase.
66. Lisapensionide sotsiaalse ülesande olulisust tunnustas ühenduse seadusandja hiljuti nõukogu 29. juuni 1998. aasta direktiivis 98/49/EÜ ühenduse piires liikuvate töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate täiendavate pensioniõiguste kaitse kohta (EÜT 1998 L 209, lk 46). Selles direktiivis ei tehta vahet töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate vahel.
67. Tuleb meenutada, et eespool nimetatud kohtuasjas Albany tehtud otsuse punktis 64, kohtuasjas Brentjens' tehtud otsuse punktis 61 ja kohtuasjas Drijvende Bokken tehtud otsuses punktis 51 leidis Euroopa Kohus, et kollektiivsete läbirääkimiste raames töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate vahel sõlmitud kokkulepped, mille eesmärk on parandada tööhõive tingimusi, ei kuulu oma olemuse ega eesmärgi tõttu asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamisalasse.
68. Seda asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamisalast väljajätmist ei saa kohaldada sellisele kokkuleppele nagu see, mis on vaidlustatud põhikohtuasjas, kuna selle eesmärk on küll kindlustada kõikidele selle kutseala esindajatele teatud pensioni tase ning seega parandada nende töötingimusi, nimelt nende töötasu, kuid see kokkulepe ei ole sõlmitud tööandjate ja töötajate vaheliste kollektiivsete läbirääkimiste raames.
69. Selles osas tuleb rõhutada, et asutamislepingus ei ole ühtegi sätet, milles, nagu EÜ asutamislepingu artiklites 118 ja 118b (EÜ asutamislepingu artikleid 117–120 asendavad EÜ artiklid 136–143) või sotsiaalpoliitika kokkuleppe artiklites 1 ja 4 (EÜT 1992 C 191, lk91), õhutataks vabade elukutsete esindajaid sõlmima kollektiivlepinguid selleks, et parandada tööhõivet ja töötingimusi ja milles

sätetatakse, et kutseala esindajate taotlusel peaksid ametivõimud sellised kokkulepped muutma kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks.

70. Nendel asjaoludel tuleb asutamislepingu artikli 85 lõiget 1 tõlgendada nii, et vaba kutseala esindajate tehtud otsus asutada pensionifond, mille ülesandeks on täiendava pensioniskeemi haldamine, ning paluda ametivõimudel muuta liitumine selle fondiga kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks, ei kuulu oma olemuse ega eesmärgi tõttu asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamisalasse.
71. Seetõttu tuleb kindlaks teha, kas on täidetud asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamise tingimused ja esiteks peab kindlaks tegema, kas põhikohtuasjas kõne all olev esindusorgan, nimelt LSV, on ettevõtjate ühendus.
72. Selles osas tuleb märkida, et sellel kuupäeval, kui LSV palus ametivõimudel muuta liitumine Pensionenfondsiga kohustuslikuks, koosnes see organisatsioon ainult füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevatest eriarstidest.
73. Seega peab kaaluma, kas need sõltumatud eriarstid on ettevõtjad asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses.
74. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ühenduse konkurentsioiguse valdkonnas hõlmab ettevõtja mõiste mis tahes majandustegevusega tegelevat üksust, sõltumata selle üksuse õiguslikust vormist ja rahastamisviisist (vt eelkõige 23. aprilli 1991. aasta otsus kohtuasjas C-41/90: Höfner ja Elser, EKL 1991, lk I-1979, punkt 21; 17. veebruari 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-159/91 ja C-160/91: Poucet ja Pistre, EKL 1993, lk I-637, punkt 17; 16. novembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-244/94: Fédération française des sociétés d'assurance jt, EKL 1995, lk I-4013, punkt 14; 21. septembri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-67/96: Albany EKL 1999, lk I-5751, punkt 77; ning liidetud kohtuasjades C-115/97–C-117/97: Brentjens', EKL 1999, lk I-6025, punkt 77 ja kohtuasjas C-219/97: Drijvende Bokken, EKL 1999, lk I-6121, punkt 67).
75. Lisaks sellele on väljakujunenud kohtupraktika kohaselt majandustegevus igasugune tegevus, mis seisneb kaupade või teenuste pakkumises mingil turul (16. juuni 1987. aasta otsus kohtuasjas 118/85: komisjon vs. Itaalia, EKL 1987,

lk 2599, punkt 7 ja 18. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-35/96: komisjon vs. Itaalia, EKL 1998, lk I-3851, punkt 36).

76. Käesolevates kohtuasjades osutavad LSV-ga liitunud eriarstid turul, täpsemalt eriraviteenuste turul, iseseisva majandusüksusena teenuseid. Nad saavad patsientidelt osutatud teenuste eest tasu ja vastutavad nende tegevusega seotud finantsriskide eest.
77. LSV-ga liitunud füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevad eriarstid tegelevad seetõttu majandustegevusega ja on seega ettevõtjad asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses. Seda järeldust ei saa muuta nende osutatavate teenuste keeruline erialane olemus ega ka asjaolu, et nende kutsetegevus on reguleeritud (vt selles osas eelnimetatud 18. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-35/96: komisjon vs. Itaalia, punktid 37 ja 38).
78. Sellele vaatamata väidab komisjon, et kui need eriarstid maksavad kindlustusmaksleid täiendavasse pensioniskeemi, siis ei tegutse eriarstid ettevõtjatena ühenduse konkurentsioiguse tähenduses. Endale lisapensioni koguv eriarst on komisjoni arvates lõpptarbija ning otsus, mis ta sellega seoses teeb, ei kuulu konkurentsieeskirjade kohaldamisalasse. Komisjoni väitel võib sellist otsust võrrelda otsusega investeerida finantsturgudel või osta puhkemaja.
79. Vastuseks sellele vastuväitele peab märkima, et tõsiasi, et füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev eriarst maksab täiendavasse kutsealasesse pensioniskeemi kindlustusmaksleid, on tihedalt seotud tema kutsealal tegutsemisega. Eriarsti allutamine sellisele skeemile tuleneb tema kutsealal tegutsemisest. Põhikohtuasjas vaidlustatud täiendav pensioniskeem, mis hõlmab kõiki selle kutseala esindajaid, võimaldab skeemiga liitunudel panna kõrvale osa oma kutsetegevusest saadud tulu selleks, et tagada endale ja teatud juhtudel toitja ülalpidamisel olnud abikaasale või lapsele teatud sissetuleku tase peale kutsealal tegutsemise lõpetamist.
80. Asjaolu, et iga sõltumatu eriarst teeb sissemaksleid sama ametiala täiendava pensioniskeemi raames, on seda enam seotud tema kutsealal tegutsemisega, et seda skeemi iseloomustab kõrgem solidaarsuse tase kõigi arstide vahel. Seda tõestavad eriti järgmised asjaolud: kindlustusmaksleid ei sõltu riski suuruselt, kõik kutseala esindajad peab skeemi vastu võtma ilma eelnevate tervisekontrollideta, osamaksete maksmise jätkamine fondi poolt pensionioiguste säilitamiseks kindlustatu puude

korral, tagasiulatuvate pensioniõiguste andmine pensioniskeemiga liitunutele, kes tegutsesid sellel kutsealal juba enne selle pensioniskeemi jõustumist ning see, et pensionid on väärtuse säilitamiseks indeksiga seotud.

81. Antud asjaoludel ei saa eriarste käsitleda lõpptarbijatena, kui nad maksavad kindlustusmaksleid oma täiendava pensioniskeemi raames.
82. Seega tuleb järeldada, et kui eriarstid otsustasid LSV kaudu kollektiivselt luua üheainsa kutsealase pensionifondi, siis tegutsesid eriarstid ettevõtjatena asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses.
83. Seega järgmine küsimus, mida peab uurima, on see kas LSV-d tuleb käsitleda ettevõtjate ühendusena eelnimetatud sätete tähenduses.
84. Pensionenfonds leiab, et oleks diskrimineeriv käsitleda LSV-d ettevõtjate ühendusena kui seda ei tehta teiste kutseorganisatsioonide, nagu näiteks Madalmaade advokatuuri puhul, millel on avalik-õiguslik staatus ning millel on seega regulatiivne pädevus.
85. Selles osas piisab, kui öelda, et asjaolu, et kutseorganisatsioonil on avalik-õiguslik staatus, ei välista asutamislepingu artikli 85 kohaldamist. Vastavalt selle sõnastusele kohaldatakse asutamislepingu artiklit 85 ettevõtjatevahelistele kokkulepetele ja ettevõtjate ühenduste otsustele. Nii õiguslik raamistik, milles need otsused tehakse, kui ka sellele raamistikule siseriiklikus õiguskorras antud määratlus ei oma ühenduse konkurentsieeskirjade, eelkõige asutamislepingu artikli 85 kohaldamise osas tähtsust (30. jaanuari 1985. aasta otsus kohtuasjas 123/83: Clair, EKL 1985, lk 391, punkt 17, ja eespool viidatud 18. juuni 1998. aasta kohtuotsus C-35/96: komisjon vs. Itaalia, punkt 40).
86. Vastupidiselt Pensionenfonds väidetele ei jää LSV väljapoole asutamislepingu artikli 85 kohaldamisala seetõttu, et selle peamine ülesanne on eriarstide huvide, eriti nende sissetulekute, mis moodustuvad osaliselt lisapensionitest, kaitsmine meditsiiniteenuste maksumust puudutavatel läbirääkimistel Madalmaade ametiasutustega.

87. On tõsi, et teatud valdkonnas regulatiivse pädevusega organi vastuvõetud otsus võib jääda väljapoole asutamislepingu artikli 85 kohaldamisala, kui enamik selles organis on ametiasutuste esindajad, ja kui otsuse tegemisel peab järgima erinevaid avaliku huvi kriteeriume (5. oktoobri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-96/94: Centro Servizi Spediporto v Spedizioni Marittima del Golfo, EKL 1995, lk I-2883, punktid 23 - 25, ja eespool viidatud 18. juuni 1998. aasta kohtuotsus C-35/96: komisjon vs. Itaalia, punktid 41 - 44).
88. Kuid see ei ole nii antud kohtuasjas, kuna sellel kuupäeval, kui LSV otsustas Pensionenfondi luua ja paluda ametivõimudel muuta selle fondiga liitumine kohustuslikuks, koosnes see ainult füüsilisest isikust ettevõtjatena tegutsevatest eriarstidest, kelle majanduslikke huve LSV kaitses.
89. Seega peab LSV-d käsitlema ettevõtjate ühendusena asutamislepingu artiklite 85, 85 ja 90 tähenduses.
90. Seetõttu tuleks teiseks uurida, kas vaba kutseala esindajate tehtud otsuse asutada pensionifond, mille ülesandeks on täiendava pensioniskeemi haldamine, ning paluda ametivõimudel muuta liitumine selle fondiga kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks, eesmärk või tagajärg on konkurentsi takistamine, piiramine või moonutamine ühisturul.
91. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab asutamislepingu artikli 85 lõike 1 kohaldamise kriteeriumite määratlemisel konkreetsel juhul võtma arvesse majanduslikku konteksti, milles ettevõtjad tegutsevad, nendes otsustes silmas peetud kaupu ja teenuseid ning samuti asjaomase turu struktuuri ja toimimise tegelikke tingimusi (Euroopa Kohtu 12. detsembri 1995. aasta otsus kohtuasjas C-399/93: Oude Luttikhuis jt, EKL 1995, lk I-4515, punkt 10).
92. Selles osas peab silmas pidama, et eelnimetatud otsuse kohaselt peavad kõik selle kutseala esindajad oma lisapensioni korraldama samadel tingimustel sama asutuse kaudu, välja arvatud aluspension, mille võib saada ükskõik millise volitatud kindlustusseltsi kaudu.
93. Tuleb järeldada, et selline otsus, millega osaliselt ühtsustatakse eriarstide lisapensione ja kulusid, piirab konkurentsi eriarstiteenuste ühe kuluteguri osas,

kuna üks selle tagajärgi on, et arstid ei konkureeri omavahel, et saada pensioni seda osa puudutav soodsam kindlustus.

94. Kuid nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 138 - 143, on sellise otsuse eriarstiteenuste turgu piirav mõju väike.
95. Kõnealusel otsusel on piirav mõju ainult füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevatest eriarstide poolt pakutavate teenuste ühele kulufaktorile, nimelt täiendavale pensioniskeemile, mis on ebaoluline võrreldes teiste teguritega, nagu näiteks arstitasud või meditsiinitehnika maksumus. Täiendavast pensioniskeemist tulenevatel kuludel on ainult marginaalne ja kaudne mõju füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevatest eriarstide poolt pakutavate teenuste lõppmaksumusele.
96. Lisaks tuleb märkida, et ühe fondi poolt hallatava täiendava pensioniskeemi kasutuselevõtmine võimaldab füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevatel eriarstidel kindlustatavaid riske jagada, et suurendada tõhusust kindlustusmaksete haldamisel, pensionite maksmisel ja varade investeerimisel.
97. Eelnevast tuleneb, et kutseala esindajate otsusega luua pensionifond, mille ülesandeks on täiendava pensioniskeemi haldamine, ei piirata konkurentsi ühisturul.
98. Mis puudutab kutseala esindusorganisatsiooni poolt ametivõimudele esitatud palvet muuta liitumine selle kutsealase pensionifondiga kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks, siis toimub see samasuguse skeemi alusel nagu need mis eksisteerivad siseriikliku õiguse alusel paljudes riikides ja puudutavad regulatiivsete funktsioonide täitmist sotsiaalvaldkonnas. Selliste skeemide eesmärk on soodustada teise samba lisapensionite tekkimist ja need sisaldavad mitmeid kaitsemeetmeid, mille järgimise peab tagama pädev minister, seega ei saa kutseala esindajate palve muuta fondiga liitumine kohustuslikuks rikkuda asutamislepingu artikli 85 lõiget 1.
99. Neil asjaoludel tuleb nentida, et kutseala esindajate otsus luua pensionifond, mille ülesandeks on täiendava pensioniskeemi haldamine, ning paluda ametivõimudel muuta liitumine selle fondiga kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks ei ole vastuolus asutamislepingu artikli 85 lõikega 1.

100. Seega ei ole samadel põhjustel kõnealuse liikmesriigi otsus muuta liitumine sellise fondiga kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks vastuolus ka asutamislepingu artiklitega 5 ja 85.

101. Teisele küsimusele tuleb seega vastata, et EÜ asutamislepingu artiklid 5 ja 85 ei takista ametivõimudel muuta kutseala esindusorgani taotlusel liitumine kutsealase pensionifondiga kohustuslikuks.

Esimene küsimus

102. Esimese küsimusega, mida oleks asjakohane uurida teisena, tahab siseriiklik kohus sisuliselt teada, kas kutseala esindusorgani poolt loodud pensionifond, mille ülesandeks on täiendada pensioniskeemi haldamine ja, millega liitumise on ametivõimud kõikidele selle kutseala esindajatele kohustuslikuks muutnud, on ettevõtja asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses.

103. Pensionifondi ja Euroopa Kohtu põhikirja artikli 20 alusel märkusi esitanud valitsuste arvates ei ole selline fond ettevõtja asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses. Sellega seoses viitavad nad kutsealase pensionifondi ja selle hallatava täiendava pensioniskeemi mitmesugustele iseloomulikele tunnustele.

104. Esiteks on kutseala kõikide esindajate kohustusel liituda täiendava pensioniskeemiga või vähemalt selle skeemi kõige olulisema osaga Madalmaades kehtivas pensionisüsteemis oluline sotsiaalne ülesanne, sest seadusest tuleneva miinimumpalga alusel arvatud seadusest tulenev pension on väga väike. Kui kutseala esindajad loovad täiendava pensioniskeemi ja kui ametivõimud muudavad sellega liitumise kohustuslikuks, on see Madalmaade sotsiaalse kaitse süsteemi osa ning seda haldavat kutsealast pensionifondi tuleb pidada organiks, mis aitab hallata sotsiaalkindlustuse avalikku teenust.

105. Teiseks ei ole kutsealase pensionifondi eesmärk tulu saamine. Sellise fondi halduskulud on väiksemad kui elukindlustusseltsidel ja teenitud kasum jaotatakse kindlustusvõtjate vahel, suurendades nende pensioniõigusi. Kutseorganisatsioon, kelle algatusel selline fond luuakse, kontrollib otseselt pensioniskeemi rakendamist nimetades ametisse ja vabastades ametist fondi juhatuse liikmeid. Lisaks sellele teostavad fondi üle järelevalvet ametivõimud, antud juhul kindlustuskoda.

106. Kolmandaks töötab kutsealane pensionifond solidaarsuspõhimõtte alusel. See avaldub kohustuses vastu võtta kõik kõnealuse kutseala esindajad ilma eelneva tervisekontrollita, fondi poolt kindlustusmaksete tasumise enda kanda võtmises pensioniõiguste säilitamiseks kindlustatu puude korral, tagasiulatuvate pensioniõiguste andmises pensioniskeemiga liitunutele, kes tegutsesid sellel kutsealal juba enne selle pensioniskeemi jõustumist ning selles, et pensionid on väärtuse säilitamiseks indeksiga seotud Solidaarsuse põhimõtte ilmneb ühtlasi ka sellest, et fondi makstavate kindlustusmaksete suurus ei sõltu vanusest, mil kindlustatu alustas kutsealal tegutsemist ega tema tervislikust seisundist fondiga liitumise ajal. Selline solidaarsus muudab hädavajalikuks kõikide kutseala esindajate kohustusliku liitumise täiendava pensioniskeemiga. Selle puudumisel oleks „heade” riskide mitteosalemisel negatiivne spiraaliefekt, mis seaks ohtu skeemi finantstasakaalu.
107. Arvestades eespool esitatut, leiavad Pensionenfonds ja märkusi esitanud valitsused, et Pensionenfonds on organ, mille ülesandeks on sotsiaalkindlustusskeemi haldamine sarnaselt organitega, mida puudutas Euroopa Kohtu 17. veebruari 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-159/91 ja C-160/91: Poucet ja Pistre ja vastupidi organile, mis oli kõne all Euroopa Kohtu 16. novembri 1995. aasta otsuses kohtuasjas C-244/94: Fédération française des sociétés d'assurance jt ja mida käsitleti ettevõtjana asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses.
108. Nagu käesoleva otsuse punktis 74 märgitud, Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ühenduse konkurentsioiguse valdkonnas hõlmab ettevõtja mõiste mis tahes majandustegevusega tegelevat üksust, sõltumata selle üksuse õiguslikust vormist ja rahastamisviisist.
109. Lisaks jättis Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuses Poucet ja Pistre selle mõiste alt välja organid, mille ülesandeks on sotsiaalkindlustuse teatud kohustuslike skeemide haldamine ning mis on rajatud solidaarsuspõhimõttele. Haigus- ja lapsehoolduskindlustuse skeemis selles süsteemis, mida Euroopa Kohus läbi vaatas, olid hüvitised tõepoolest identsed kõigi saajate puhul, ehkki sissemakseid tehti proportsionaalselt sissetulekutega. Vanaduspensionide kindlustuse skeemis kindlustasid vanaduspensionide finantseerimise töötavad töötajad. Lisaks ei olnud seadusega paika pandud pensioniõigused proportsionaalsed vanaduspensionide kindlustuse skeemi tehtud sissemaksetega. Lõpuks, ülefinantseeritud skeemid osalesid nende skeemide rahastamisel, mis olid

struktuurilistes finantseerimisraskustes. See solidaarsus eeldas tingimata, et erinevaid skeeme haldaks üks organ ja et liitumine nende skeemidega oleks kohustuslik.

110. Seevastu eespool viidatud kohtuotsuses *Fédération française des sociétés d'assurance* jt otsustas Euroopa Kohus, et mittetulundusühing, mis haldab täiendavat vanaduskindlustuse skeemi, mis on seadusega kehtestatud vabatahtlikuna ja mis toimib kapitalisatsioonipõhimõtte alusel, on ettevõtja asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses. Liitumise vabatahtlikkus, kapitalisatsioonipõhimõtte rakendamine, asjaolu, et hüvitised sõltuvad ainuüksi soodustatud isikute tehtud sissemaksete suurusest, ning haldava organi tehtud investeeringute finantstulemused tähendavad, et see organ tegeles majandustegevusega, konkureerides elukindlustust pakkuvate kindlustusseltsidega. Ei sotsiaalse eesmärgi taotlemine, tulu saamise eesmärgi puudumine, solidaarsusnõuded ega muud reeglid seoses haldava organi piirangutega investeeringute tegemisel ei kõrvaldanud haldava organi tegevuselt selle majanduslikku olemust.

111. Tuginedes otsusele kohtuasjas *Fédération française des sociétés d'assurance* jt, leidis Euroopa Kohus kohtuasjades *Albany*, *Brentjens'* ja *Drijvende Bokken*, et pensionifond, mille ülesanne on teatava valdkonna tööandjate ja töötajate organisatsioonide vahelise kollektiivlepinguga loodud täiendava pensioniskeemi haldamine ja millega liitumise on ametivõimud muutnud selle valdkonna töötajatele kohustuslikuks, on ettevõtja asutamislepingu artikli 85 ja sellele järgnevatel artiklite tähenduses.

112. Euroopa Kohus tuli sellele järeldusele leides, et eelmises punktis nimetatud kohtuasjades määrasid valdkondlikud pensionifondid ise kindlustusmaksete ja hüvitiste suuruse ja nad toimisid kapitalisatsioonipõhimõttel ning vastupidi hüvitistele, mida pakuvad organid, mille ülesandeks on sotsiaalkindlustuse kohustuslike skeemide haldamine, millele viitab eespool viidatud kohtuotsus *Poucet* ja *Pistre*, sõltub fondi pakutud hüvitiste summa tulust, mis ta saab tehtud investeeringutelt ja mille tõttu ta allub, nagu kindlustusseltsidki, kindlustuskoja järelevalvele. Peale selle, tõsiasi, et teatud asjaoludel on valdkondlikul pensionifondil kohustus või õigus vabastada ettevõtja liitumisest, tähendab, et kõne all olev valdkondlik pensionifond tegeleb majandustegevusega, konkureerides kindlustusseltsidega (vt kohtuasi *Albany*, punktid 81 - 84, kohtuasi *Brentjens'*, punktid 81 - 84, ja *Drijvende Bokken*, punktid 71 - 74).

113. Sama kehtib ka põhikohtuasjas kõne all oleva kutsealase pensionifondi kohta.
114. Pensionefonds määrab ise kindlustusmaksete ja hüvitiste suuruse ja toimib kapitalisatsioonipõhimõttel. Seega sõltub Pensionefonds makstavate hüvitiste summa tulust, mis ta saab tehtud investeeringutelt ja mille tõttu ta allub, nagu kindlustusseltsidki, kindlustuskoja järelevalvele.
115. Need iseloomulikud tunnused ja see, et eriarstid võivad valida, kas nad soetavad oma aluspensioni Pensionefondsist või volitatud kindlustusseltsist ning see, et Pensionefondsil on õigus teatud eriarstide grupid liitumisest vabastada, näitavad, et Pensionefonds tegeleb majandustegevusega, konkureerides kindlustusseltsidega.
116. Sellest tuleb järeldada, et selline organ nagu Pensionefonds on ettevõtja asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses.
117. Tulu saamise eesmärgi puudumisest ja Pensionefonds ja märkusi esitanud valitsuste poolt viidatud solidaarsuselementidest ei piisa, et teha järeldus, et Pensionefonds ei ole ettevõtja asutamislepingus sätestatud konkurentsieeskirjade tähenduses (vt kohtuasi Albany, punkt 85, kohtuasi Brentjens', punkt 85, ja kohtuasi Drijvende Bokken, punkt 75).
118. On tõsi, et sotsiaalse eesmärgi taotlemine, eespool mainitud solidaarsuselemendid ning piirangud ja kontroll seoses Pensionefonds tehtavate investeeringutega võivad muuta Pensionefonds pakutava teenuse vähem konkurentsivõimeliseks kui kindlustusseltside osutatavad sarnased teenused. Ehkki need kitsendused ei takista pidamast Pensionefonds tegevust majandustegevuseks, võivad need õigustada sellise organi ainuõigust hallata täiendavat pensioniskeemi (vt kohtuasi Albany, punkt 86, kohtuasi Brentjens', punkt 86, ja kohtuasi Drijvende Bokken, punkt 76).
119. Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et niisugune pensionifond nagu on käsitlusel põhikohtuasjas, mis määrab ise kindlustusmaksete ja hüvitiste suuruse ja toimib kapitalisatsioonipõhimõttel ning, mille ülesanne on kutseala esindusorgani poolt loodud pensioniskeemi haldamine ja millega liitumise on

ametivõimud muutnud selle kutseala esindajatele kohustuslikuks, on ettevõtja asutamislepingu artikli 85 ja sellele järgnevate artiklite tähenduses

Kolmas küsimus

120. Kolmanda küsimusega soovib siseriiklik kohus sisuliselt teada, kas asutamislepingu artiklitega 86 ja 90 on vastuolus see, kui ametivõimud annavad ühele pensionifondile ainuõiguse hallata kutseala esindajate pensioniskeemi.
121. Esimesele küsimusele antud vastusest selgub, et aluspensioni osas on Pensionenfonds ettevõtja asutamislepingu artiklite 85, 86 ja 90 tähenduses ja tegutseb konkureerides kindlustusseltsidega Täiendava pensioniskeemi selles osas ei ole Pensionefondsil seega mingit ainuõigust asutamislepingu artikli 90 lõike 1 tähenduses.
122. Teiselt poolt, ametivõimude otsus muuta Pensionefondsiga liitumine kohustuslikuks selles osas, mis puudutab pensioniskeemi teist osa, mis koosneb indekseerimise mehhanismist, tagasiulatuvatest pensioniõigustest, pensioniõiguste säilitamisest puude korral ilma kindlustusmaksid maksmata ja täiendavast toitjakaotustoetusest, toob tingimata kaasa selle, et Pensionefondsile antakse ainuõigus koguda ja hallata pensioniõiguste saamiseks tehtavaid sissemaksid. Sellist fondi peab järelikult pidama ettevõtjaks, mis on saanud ametivõimudelt ainuõigused asutamislepingu artikli 90 lõike 1 tähenduses.
123. Seega on vaja kontrollida, kas Pensionefondsil on valitsev seisund ühisturu olulises osas.
124. Selle kohta väidavad Pensionenfonds ja Madalmaade valitsus, et Pensionefondsil ei ole turgu valitsev seisund asutamislepingu artikli 86 tähenduses. Füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsevate eriarstide lisapensionite turg Madalmaades ei ole Madalmaades makstavate kõikide lisapensionite turust erinev teenuste turg.
125. Sellega seoses piisab, kui nentida, et nagu komisjon on õigustatult märkinud, Pensionefondsile ainuõiguse andmine eriarstide täiendava kutsealase

pensioniskeemi teise osa haldamiseks Madalmaades tähendab, et need eriarstid ei või pensioniskeemi seda osa puudutavat kindlustust osta teiselt kindlustusandjalt.

126. Pensionenfondsil on seega seaduslik monopoolne seisund liikmesriigi ühe kutseala teatud kindlustusteenuse pakkumisel, s.t. ühisturu olulises osas. Selles osas võib fondi pidada asutamislepingu artikli 86 tähenduses turgu valitsevat seisundit omavaks (vt 10. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas C-179/90: *Merci convenzionali porto di Genova*, EKL 1991, lk I-5889, punkt 14 ja 13. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas C-18/88: *GB-Inno-BM*, EKL 1991, lk I-5941, punkt 17).
127. Üksnes asjaolu, et luuakse turgu valitsev seisund ainuõiguste andmisega asutamislepingu artikli 90 lõike 1 tähenduses, ei ole sellisena veel vastuolus asutamislepingu artikliga 86. Liikmesriik rikub nende kahe sättega määratud keelde üksnes siis, kui kõnealune ettevõtja hakkab oma turgu valitsevat seisundit kuritarvitama juba pelgalt kasutades talle antud ainuõigusi või kui need õigused võivad luua olukorra, milles see ettevõtja on sunnitud oma seisundit kuritarvitama (eespool viidatud kohtuotsus *Höfner ja Elser*, punkt 29; 18. juuni 1991. aasta otsus kohtuasjas C-260/89: *ERT*, EKL 1991, lk I-2925, punkt 37; eespool viidatud kohtuotsus *Merci convenzionali di Genova*, punktid 16 ja 17; 5. oktoobri 1994. aasta otsus kohtuasjas C-323/93: *Centre d'insémination de la Crespelle*, EKL 1994, lk I-5077, punkt 18, ja 12. veebruari 1998. aasta otsus kohtuasjas C-163/96: *Raso jt*, EKL 1998, lk I-533, punkt 27). Nagu ilmneb eelmainitud otsusest kohtuasjas *Höfner and Elser*, on tegemist asutamislepingu artikli 90 lõikega 1 vastuolus oleva kuritarvitusega eriti siis, kui liikmesriik annab ettevõtjale ainuõiguse teatud teenuste pakkumiseks ja loob olukorra, kus see ettevõtja ei suuda ilmselgelt rahuldada nõudlust, mis turul selliste teenuste järele on.
128. Siseriikliku kohtu poolt esitatud toimiku dokumentidest, Pensionenfondi ja menetluses osalenud valitsuste ning komisjoni kirjalikest ja suulistest märkustest ei ilmne, et Pensionenfonds hakkaks oma turgu valitsevat seisundit kuritarvitama juba pelgalt kasutades talle antud ainuõigusi või, et Pensionenfondi poolt pakutavad pensioniteenused ei vasta eriarstide vajadustele.
129. Selles osas tuleb märkida, et Pavlov ja teised hagejad ei ole väljendanud soovi sõlmida lisapensionilepingut kindlustusseltsiga; nad väidavad et ei kuulu

Pensionifondi vaid teise kutsealasesse pensionifondi, millega liitumine on samuti kohustuslik.

130. Seega tuleb kolmandale küsimusele vastata, et asutamislepingu artiklitega 86 ja 90 ei ole vastuolus see, kui ametivõimud annavad ühele pensionifondile ainuõiguse hallata kutseala esindajate täiendavat pensioniskeemi.

Kohtukulud

131. Euroopa Kohtule märkusi esitanud Madalmaade, Kreeka, Prantsuse valitsuste ja Euroopa Ühenduste Komisjoni kantud kohtukulud ei hüvitata. Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus siseriiklikus kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastusena Kantongerecht te Nijmegeni 8. mai 1998. aasta otsusega esitatud küsimustele otsustab:

- 1. EÜ asutamislepingu artiklitega 5 ja 85 (nüüd EÜ artikkel 10 ja EÜ artikkel 81) ei ole vastuolus ametivõimude otsus muuta kutseala esindusorgani taotlusel liitumine kutseala pensionifondiga kohustuslikuks.**
- 2. Niisugune pensionifond nagu on käsitlusel põhikohtuasjas, mis määrab ise kindlustusmaksete ja hüvitiste suuruse ja toimib kapitalisatsioonipõhimõttel ning, mille ülesanne on kutseala esindusorgani poolt loodud täiendava pensioniskeemi haldamine ja millega liitumise on ametivõimud muutnud selle kutseala esindajatele kohustuslikuks, on ettevõtja asutamislepingu artikli 85 ja EÜ asutamislepingu artiklite 86 ja 90(nüüd EÜ artiklid 82 ja 85) tähenduses.**

3. **EÜ asutamislepingu artiklitega 86 ja 90 ei ole vastuolus see, kui ametivõimud annavad ühele pensionifondile ainuõiguse hallata kutseala esindajate täiendavat pensioniskeemi.**

Rodríguez Iglesias Moitinho de Almeida

Edward Sevón Schintgen Kapteyn

Gulmann Puissochet Wathelet

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 12. septembril 2000.a. Luxembourgis.

R. Grass

kohtusekretär

G.C. Rodríguez Iglesias

president